

Осіпов А.О.,
канд. філос. наук, доцент МФ НаУКМА

ФІЛОСОФІЯ У КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКІЙ АКАДЕМІЇ І СУЧАСНІСТЬ

Філософія і культура доби українського бароко у центрі уваги поставила проблему "Людина і Всесвіт", яка на наступному щаблі розвитку людства, у наш час, набуває нового значення. Протягом XVIII і XIX ст. вона вирішувалася на засадах механістичної картини світу. Двадцяте ж століття поставило цю проблему на рівень, збагачений досягненнями природничих, соціальних наук і самої філософії.

Про спільний характер цих епох можна говорити, порівнюючи соціально-політичну ситуацію та обставини духовної атмосфери. Соціальний чинник такий, що, як і в епоху бароко, нині Україна стоїть перед питанням формування основного змісту власної національної самосвідомості. Духовна атмосфера доби барокко була результатом синтезу трьох суспільних течій - гуманізму, реформації та раннього просвітництва. В першу чергу це виявлялося у тому, що проблема "Людина - Всесвіт" вирішувалася на засадах релігійної свідомості, теоретичної філософії, природознавства, етичної та естетичної свідомості. На той час при формуванні нової парадигми світогляду жодна із зазначених засад не мала переваги над іншими. Наш час також поставив питання синтетичного поєднання різних типів світогляду.

Особливе значення для сучасності, у контексті зазначеної проблеми, має поставлене професорами Києво-Могилянської Академії питання про взаємозв'язок релігійного та філософського Логосів, співвідношення "Бог - Людина". У цей час на зміну антропоморфного уявлення про Бога у філософських курсах професорів Академії з'являються абстрактні визначення сутності Бога, розробляється ідея однорідності земної і небесної матерії. Наголошується іманентність Бога світові - пантеїзм. (П.Могила, Д.Туптало, І.Гізель).

Після подальшого розвитку науки XVIII-XX ст. і пов'язаних з цим емпіричних та логічних методів дослідження, коли запроваджувалася і розвивалася сайєнтистська картина світу, на порозі XXI ст., людство повертається від розумового синтезу до більш глибокого синтезу, осередком якого є "душа", "серце", Бог. У тиглі цього синтезу поєднуються такі протилежності, які у рамках традиційно розумової філософської парадигми не знаходили свого вирішення. Розроблені в контексті християнського світогляду, у наш час ці поняття набувають нового змісту, поєднуючись з досягненнями таких наук, як психологія, етнологія, мовознавство, культурологія та ін.

Вивчення символізму у Києво-Могилянській Академії було постійним об'єктом уваги таких відомих діячів тогочасної культури, як П.Могила, Й.Кононович-Горбацький, С.Яворський, Т.Прокопович. Воно спирається на започаткування символічної екзегези християнської патристики (Юстін, Філон та ін.).

Найбільшого прояву увага до символізму, як основного знаряддя пізнання, набуває у творчості Г.Сковороди. У своєму вченні про три світи саме символічному світу Біблії Г.Сковорода надає вищий щабель істини -

божественного откровення. Існування символу Г.Сковорода розуміє лише у контексті мікрокосму - людини. Саме своїм єством людина надихає життя символу: великий і символічний світи, опосередковані духовною діяльністю людини, набувають свого значення лише у діяльності людини. Можна повною мірою стверджувати, що у цьому випадку Г.Сковорода є одним із попередників ідей філософської герменевтики XIX-XX ст.

Символічне бачення світу спирається на найдавніші шари людської свідомості. Воно має місце у всіх типах світогляду, подекуди змінюючи свої форми. У міфологічному світогляді символізм позначається в першу чергу як ритуальна дія, магічні сугестивні вислови. У релігійному - для відтворення у чуттєвих формах потойбічного світу. У філософському - як постулат про тотожність мікро- і макросвіту.

Саме символізм має найбільш багатий евристичний потенціал. Сприймання символу та оперування ним ґрунтується на всіх рівнях психіки людини і, таким чином, охоплює як свідоме, так і підсвідоме. У ньому органічно поєднуються чуттєві, емоційні, раціональні, інтуїтивні елементи пізнання, що надає можливість відтворювати цілісність, загальність ідеї чи образу не відриваючись від одиничності, індивідуальності.

Розглядаючи проблему "Світ - Людина", професори Києво-Могилянської Академії мислили людину як "мікрокосм" у "макрокосмі". За словами Т.Прокоповича, у людини є "...щось і від тілесної неодухотворенності, і від живої матерії, і від чуттєвої людської субстанції, крім того і те, що мають самі духи".¹ Важливо, щоб ці чинники людської душі існували в злагоді.

Сучасність, поставивши проблему духовного самовдосконалення особистості, однією з найважливіших умов її вирішення вважає гармонійне поєднання волі, розуму, відчуттів людини. Саме на цій засаді можливий подальший прорив у пізнанні нових горизонтів як свідомості людини, так і онтологічних питань.

¹ Горський В.С. Історія української філософії. - Курс лекцій. - К.: 1996. - С.78.

Соболь П.І.,
канд. істор. наук,
доцент Миколаївського сільгоспінституту

ПРО МЕТОДОЛОГІЮ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРІЇ У РИТОРИЧНИХ КУРСАХ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Розквіт риторики в Києво-Могилянській академії XVII-XVIII ст. не був ні несподіваним, ні штучним. Це явище було зумовлене внутрішніми соціально-політичними та культурно-освітніми потребами тогочасної України. Адже сила слова, промови, проповіді в часи народних рухів проти соціального, національного та релігійного гніту завжди прирівнювалися до сили зброї.

Введення до риторичних курсів трактатів про історію зумовлюється тим, що знання її необхідне для виховання досконалого оратора.